

Bestuurskundige Berichten

November 1994, jaargang 9 nummer 4
Internationaal Bestuur

Officieel orgaan van de
Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Colofon

ISSN: 0920-5772

9e jaargang, nummer 4. Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden. Verschijnt 4 maal per jaar.

Eindredactie

B.I.L.-bestuur 1994-1995

Hoofdreductie

Marie-Louise Smolenaars

Redactie

Mirjam van het Loo, Harold Schepers, Marjolein Topee, Pauline Vonk

Lay-out

Harold Schepers

Grafische bijdragen

Patrick van Bronkhorst

Redactieraad

dhr. M.A.P. Bovens, mw. M.L. Gevers-Breusers, dhr. F.M. van der Meer, dhr. J. de Vries, mw. M.L. Smolenaars

Redactie-adres

Wassenaarseweg 52
Kamer SA-05
Postbus 9555
2300 RB Leiden
Tel. 071-273696
Fax 071-273979

Abonnementen

B.I.L.-leden ontvangen de B.B. gratis. Voor niet-leden bedraagt de abonnementsprijs f 16,- per jaar, over te maken op bankrek.nr. 56.65.22.357 t.n.v. B.I.L. of op giro 9013 van ABN-AMRO Leiden o.v.v. B.I.L.bankrek.nr. 56.65.22.357; abonnement B.B.

Druk

Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen

Waar redacteurs op persoonlijke titel hun mening geven, is deze niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie.

Inhoudsopgave

Van het bestuur ►► Vivienne Castenmiller	4
Voorwoord ►► Marie-Louise Smolenaars	4
Werkgelegenheidsbeleid in India ►► Mirjam van het Loo	5
Geen tijd voor grote illusies ►► A. van Staden	7
Van inter- naar intra-bestuurlijke conflicten ►► Marc Fox	10
Het einde van de invloed van de Westerse beschaving? ►► Harold Schepers	16
AFGESTUDEERD, EN WAT DAN? Een internationale baan in de gemeentelijke wereld ►► Karin de Jonge	19
GOING ABROAD! Studeren in Amerika ►► Hester van Leeuwen & Bart Kollen	21
Landinrichting: Gevangen tussen landbouw en natuurbeheer of toch niet? ►► Johan van Werven	22
Europees Dagboek ►► Harrie Ozinga	25
Studenteninspraak bij Bestuurskunde ►► Stan Kaatee, Roel Nikkessen, Frans Rijkschroeff, Reinier van der Monde, Yvonne Hoekstra	31
ZELFPORTRET B.I.L.-bestuur 1994-1995 ►► B.I.L.-bestuur	33

Van het bestuur Voorwoord

Vivienne Castenmiller

De kans is groot dat U dit nummer van de Bestuurskundige Berichten met enige bevreemding in de hand houdt. Dit is zeer goed te begrijpen. Het U voorliggende nummer is namelijk een door het bestuur van de B.I.L. verzorgde uitgave, in plaats van door de redactie. Oorzaak hiervan zijn problemen in de redactie, gerezen in de loop van de totstandkoming van dit nummer. Na een zorgvuldige afweging van belangen en in goed overleg met de redactie heeft het bestuur besloten de publikatie van deze Bestuurskundige Berichten zelf ter hand te nemen.

Het bestuur achtte deze ingreep noodzakelijk. Uiteraard is hiertoe pas besloten, nadat overleg met de redactie had plaatsgevonden. Zowel bestuur als redactie zijn van mening dat deze ingreep de beste oplossing is voor de gerezen problemen. Inmiddels heeft de redactie de noodzakelijke besluiten genomen, ten einde het verschijnen van de volgende Bestuurskundige Berichten - van haar eigen hand - te waarborgen.

U bent nu dus in het bezit van het laatste nummer van jaargang 9 van de Bestuurskundige Berichten. Met plezier kunnen wij U tevens melden dat ondanks de gerezen problemen, de redactie een goede start heeft gemaakt met het maken van de eerste Bestuurskundige Berichten voor het lustrumjaar. Dit is eveneens een lustrumjaar voor Uw verenigingsblad.

Voor het ontstane ongemak bieden zowel bestuur als redactie haar welgemeende verontschuldiging aan. Wij hopen dat u desondanks veel plezier zult beleven aan dit nummer. ◀ ◀

Marie-Louise Smolenaars

Zoals je al in het stukje van de voorzitter van de vereniging hebt kunnen lezen is de uitgave van deze Bestuurskundige Berichten verzorgd door het bestuur van de B.I.L. De redactie is hiermee akkoord gegaan, omdat dit ons inziens de mogelijkheid bood een einde te maken aan alle problemen van het afgelopen jaar en wij ons kunnen concentreren op de volgende jaargang. Momenteel zijn we dan ook hard aan het werk voor de volgende B.B. met het thema "Onderwijs". Intussen zijn ook de nodige maatregelen genomen die, naar wij hopen, er toe leiden dat de B.B. dit jaar met een grotere regelmaat zal verschijnen dan het afgelopen jaar.

Deze Bestuurskundige Berichten heeft als thema "Internationaal Bestuur". Een aantal artikelen in deze B.B. behandelen specifieke vormen van internationaal bestuur. De nadruk ligt hierbij vooral op de Verenigde Naties; in het bijzonder de mogelijkheden van deze organisatie. Natuurlijk zijn er ook deze keer weer een aantal vaste rubrieken. Bijvoorbeeld een bijdrage van een afgestudeerde bestuurskundige en een portret van het nieuwe B.I.L.-bestuur. Nieuw is voortaan de bijdrage "Going Abroad"; dit keer door deelnemers aan het Erasmusprogramma die in januari vertrekken naar de Verenigde Staten. ◀ ◀

Werkgelegenheidsbeleid in India

"Meer mensen aan het werk: dat is de sleutel voor de oplossing van veel sociale problemen die ons land kent. Centrale opgave voor samenleving en regering is dan ook langs een veelheid van wegen werkgelegenheid te creëren." Deze passage uit de Regeringsverklaring van het kabinet-Kok heeft betrekking op de Nederlandse situatie. Hetzelfde kan echter gezegd worden voor de Indiase deelstaat Maharashtra. Ook daar kan werkgelegenheid een oplossing bieden voor veel van de sociale problemen, die de deelstaat kent. De deelstaatregering speelt een belangrijke rol bij het scheppen van die werkgelegenheid.

Mirjam van het Loo

De geschiedenis

In het begin van de jaren zeventig bleef de moesson in Maharashtra uit. Gevolg hiervan was dat miljoenen mensen, gedreven door honger en dorst, het platteland ontvluchtten. Zij gingen hun geluk in de steden zoeken.

De deelstaatregering reageerde hierop met een opmerkelijk initiatief, het "Employment Guarantee Scheme" (EGS), een werkgarantieprogramma, waarin elke werkloze plattelandsarbeider recht heeft op werk. Indien geen werk beschikbaar is, zal de deelstaatregering een uitkering verstrekken. In 1979 werd dit recht op werk, of een uitkering, vastgelegd in de "Employment Guarantee Act". Tegenwoordig vinden gemiddeld een miljoen mensen per jaar werk in het EGS, waarvan meer dan de helft vrouw is.

De doelen

Eén van de belangrijkste doelen van het EGS is het verlichten van de armoede op het platteland van Maharashtra. Door het verschaffen van werk wordt aan werkloze plattelandsarbeiders een bepaalde mate van bestaanszekerheid geboden. Via deze weg wordt ook migratie naar de grote steden (met name Bombay, maar ook Puna) tegengegaan.

Het te verrichten werk moet een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het platteland van Maharashtra. De werkgarantieprojecten hebben dan ook vaak betrekking op het verbeteren van de mogelijkheden voor landbouw, bijvoorbeeld door irrigatie, en het in stand houden van het milieu (onder andere door herbebossing).

De uitvoering

Iedereen die zichzelf als werkloze laat inschrijven, krijgt binnen twee weken werk aangeboden. Voorwaarde is dat er geen ander passend werk beschikbaar is. De deelnemers kunnen niet zelf het soort werk

uitkiezen. Ze krijgen het wettelijke minimumloon betaald. Projecten worden zoveel mogelijk binnen een straal van vijf kilometer rond een dorpje georganiseerd, zodat het voor de vaak aan huis gebonden vrouwen aantrekkelijker is zich in te schrijven. Soms is zelfs een crèche aanwezig.

De uitvoering van de werken geschiedt door de reguliere departementen en de lagere overheden binnen de deelstaat. Er is sprake van een matrixorganisatie. De "Revenue Departments" coördineren de zorg voor en het toezicht op de ontwikkeling van de werkgelegenheid. De "Technical Departments" zijn uitvoerende departementen die zorg dragen voor produktieve verbetering van de rurale infrastructuur. De eindverantwoordelijkheid voor het programma op deelstaatsniveau ligt bij het "Ministry of Planning". Dit ministerie legt in blauwdrukken een schatting van de gevraagde arbeid vast. Daarnaast wordt aangegeven welke projecten er mogelijk zijn om aan die vraag te voldoen. Het geld, dat nodig is voor uitvoering van de projecten wordt voornamelijk opgebracht door in de deelstaat geheven belastingen. Ook wordt buitenlandse hulp ontvangen.

De baten

Het succes van het werkgarantieplan in de deelstaat Maharashtra is fascinerend. Het is echter geen revolutionair programma; het is overheidssteun. Toch heeft het programma het afgelopen decennium wel hongersnoden en grote aantallen doden voorkomen. Dit doordat een herverdeling van uitgaven en werkgelegenheid heeft plaatsgevonden richting achtergestelde kasten en andere economisch achtergestelde groepen. De acute armoede op korte termijn is beperkt en de inkomstenmogelijkheden zijn verbeterd.

iedere ingeschreven werkloze krijgt binnen 2 weken werk

De erkenning van het recht op werk heeft

geleid tot zelfachting en een gevoel van menselijke waardigheid bij de armen. Ook de stadsbevolking is blij met het EGS, omdat de trek naar de stad erdoor verminderd is.

Kritiek

De kritiek richt zich vooral op het nut van de uitgevoerde werken. Volgens onderzoek van het Tata Institute of Social Sciences in Bombay hebben de aangelegde werken niet geleid tot een structurele verbetering van het bestaan van de landarbeiders. De overheid lijkt daarin ook niet zo geïnteresseerd. Ze kijkt puur cijfermatig naar de uitgevoerde werken: de kilometers weg die zijn aangelegd, het aantal dammen, enzovoort.

Het eindgebruik van de gecreëerde produktiemiddelen is vaak laag. Enerzijds omdat het de overheid van de districten, die de projecten voort moet zetten, aan kennis en middelen ontbreekt. Anderzijds omdat de projecten niet aansluiten bij de belangen van de werkloze plattelandsarbeiders. Er wordt namelijk bij de selectie van een project weinig rekening gehouden met de belangen van de lokale begunstigden. Een ander probleem is dat het aanbod van werk lang niet altijd overeenstemt met de vraag ernaar. Soms worden projecten gestopt als gevolg van een tekort aan arbeiders, terwijl elders meer vraag dan aanbod van arbeiders is.

Aanbevelingen

Een hogere mate van actieve communicatie met en participatie door werkloze plattelandsarbeiders kan een aantal van de problemen met betrekking tot het EGS oplossen. Hierdoor zal namelijk beter inzicht worden verkregen in de vraag naar arbeid. Maar belangrijker is dat de te ondernemen projecten beter bij de belangen van de begunstigden zullen gaan aansluiten, waardoor een structurele verbetering van hun positie mogelijk is.

Een ander punt van aandacht moet de organisatie van de plattelandsarbeiders zijn. Zij zijn nu nog nauwelijks georganiseerd en waar

zij dit wel zijn, kunnen ze weinig invloed op de deelstaatregering uitoefenen. Er zullen meer organisaties moeten ontstaan, die activiteiten ondernemen ten gunste van de armen op basis van hun wettelijke rechten. Voorwaarde is wel dat deze organisaties een echte vertegenwoordiging van de belangen van de armen vormen.

Recht op werk in de overige deelstaten

In de andere deelstaten van India kent men geen wettelijk vastgelegd recht op werk vergelijkbaar met dat in Maharashtra. Wel wordt in twaalf deelstaten actie gevoerd om een "recht-op-werk"-wet. In Tamil Nadu en Andra Pradesh heeft dit al tot enig succes geleid. Beide deelstaatregeringen kondigden

aan in een aantal notoir droge gebieden experimentele werkgarantie-projecten te starten. Inmiddels zijn al enkele proefprojecten opgezet, maar is men nog niet begonnen met uitvoering hiervan.

Volgens sommigen zou het verankeren van het recht op werk in de grondwet een eerste stap zijn naar een echte Indiase revolutie: het creëren van een bestaansminimum voor allen. Het EGS is echter geen wondermiddel. Belangrijker is dat mensen op het platteland zich organiseren. Daarna zijn ze beter in staat andere rechten, zoals hogere lonen, af te dwingen. Dit kan een stapje in de goede richting betekenen voor de armen op het platteland van India. ◀◀

Geen tijd voor grote illusies

Professor A. van Staden

Hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de vakgroep Politieke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Leiden en directeur van het Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael

Eén van de grote platitudes in de discussie over de mondiale veiligheidsproblematiek betreft de uitspraak dat de euforie over het einde van de Koude Oorlog heeft plaatsgemaakt voor somberheid en bezorgdheid over de uitbarstingen van geweld in vele delen van de wereld (o.a. ex-Joegoslavië, de Kaukasus, Somalië en Rwanda).

Sommigen, zoals minister Pronk, voeden zelfs de gedachte dat er een causale relatie bestaat tussen de ineenstorting van de naoorlogse bipolaire orde en het uitbreken van conflicten in bijvoorbeeld Afrika. De grote mogendheden (de Verenigde Staten voorop) zouden niet meer geïnteresseerd zijn in het

lot van de jonge landen; ze zouden niet langer bereid zijn gewelddadige explosies te voorkomen door lokale potentaten in bedwang te houden. Dit argument doet een tikkeltje ironisch aan in het licht van vroegere verwijten dat de beide supermogendheden hun onderlinge rivaliteit naar de derde wereld exporteerden en de aanstichters waren van talrijke "wars by proxy".

Hoe dan ook, de Verenigde Naties is gaan delen in het wijdverbreide gevoel van malaise en teleurstelling over het onvermogen van de internationale gemeenschap om effectief tegen daden van barbarij op te treden. Juist het feit dat de volkerenorganisatie de laatste jaren door middel van vredesoperaties van uiteenlopende aard rechtstreeks betrokken is geraakt bij een ongekend groot aantal gewapende conflicten, versterkt dat gevoel.

Wie herinnert zich nog dat amper vier jaar geleden president Bush, in een vlaag van retoriek, zijn landgenoten trachtte te begeistere met de boodschap dat de tijd rijp

was voor een "nieuwe wereldorde"? Wie hoort nog de vele stemmen van hen die erop vertrouwden dat, nu de dreiging van het Sovjet-Russische veto in de Veiligheidsraad was geweken, de Verenigde Naties eindelijk ernst zou kunnen maken met het realiseren van de doelstellingen zoals die in het Handvest waren neergelegd?

Intussen weten we dat de wereld heel wat minder vreedzaam is dan menigeen na de val van het Sovjet-communisme had gehoopt. Het is geen tijd voor het najagen van utopieën als supranationaal bestuur op wereldschaal of zelfs maar het koesteren van het ideaal van collectieve veiligheid.

Wèl zijn er redenen voor het aanbrengen van praktische verbeteringen in het functioneren van de wereldorganisatie. Duidelijk moet zijn dat landen niet bereid zijn om de beslissing over deelname aan oorlogen uit handen te geven. Evenzeer is duidelijk dat zij nadrukkelijk een levensgroot verschil maken tussen aantasting van hun nationale belangen en schendingen van de internationale rechtsorde. Tevens is zonneklaar dat landen in concrete gevallen grondig van mening kunnen verschillen over de vraag wie de agressor is en wie het slachtoffer van agressie. Bovendien is er het "free rider"-probleem: de meeste landen wensen wel mee te profiteren van vergroting van de internationale stabiliteit maar tonen een hardnekkige neiging anderen daarvoor de kastanjes uit het vuur te laten halen. Aan welke praktische verbeteringen valt met betrekking tot de VN te denken? In de eerste plaats dient de samenstelling van het belangrijkste VN-orgaan, de Veiligheidsraad dus, meer in overeenstemming te worden gebracht met de internationale krachtsverhoudingen van vandaag. Dat betekent niet alleen een permanent lidmaatschap voor Duitsland en Japan maar ook een betere representatie van de gekleurde volkeren. Om niet geheel onbegrijpelijke redenen zien veel landen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika de Veiligheidsraad in zijn huidige samenstelling als een instrument van westerse belangen. Dat beeld tast de legitimiteit van de besluitvorming aan. Een

permanent lidmaatschap van India ligt voor de hand, maar moeilijker wordt het natuurlijk om daarvoor een Afrikaans en Zuid-Amerikaans land te kiezen. Nigeria of Zuid-Afrika? Mexico of Brazilië?

Misschien is het verstandig voorlopige afspraken te maken en na tien of meer jaren te bezien hoe de verhoudingen in de wereld zich hebben ontwikkeld. Om de besluitvorming in de Veiligheidsraad niet complexer te maken dan zij in feite al is, verdient het wellicht aanbeveling om de nieuwe permanente leden geen vetorecht te verlenen.

Ten tweede is het wenselijk om te komen tot een kritische herwaardering van het concept "peacekeeping". Het is goed er nog eens aan te herinneren dat dit concept in zekere zin uit de nood is geboren. Het is bedacht omdat de Veiligheidsraad door het gebrek aan politieke eensgezindheid tussen de permanente leden in de periode van de Koude Oorlog niet in staat was plegers van agressie met dwangmaatregelen een halt toe te roepen. "Peacekeeping" in de zin van het houden van toezicht op de naleving van wapenstilstanden en het scheiden van troepen van elkaar vijandige partijen werkt alleen wanneer deze partijen zijn moegestreden, geen voordeel meer zien in voortzetting van de strijd en er dus een redelijk vooruitzicht is dat een wapenstilstand wordt nageleefd.

Het werkt niet, zoals duidelijk in het drama van Bosnië-Herzegowina is gebleken, wanneer aan strijdende partijen door interventie van buiten een staakt-het-vuren is opgelegd en wanneer deze partijen voordelen zien in schendingen van een wapenstilstand. In dergelijke situaties zijn VN-vredesoperaties alleen zinvol indien bij deelnemende landen de bereidheid bestaat tegen vijandelijkheden met volledige inzet van middelen op te treden. Anders wordt het gezag van de volkerenorganisatie aangetast, verliest de VN haar zelfrespect en groeit de kans dat regeringen proberen hun geweten (en die van hun onderdanen) te sussen met het ondersteunen van humanitaire hulpverlening.

De ervaringen met vredesoperaties in de afgelopen tijd hebben in de derde plaats geleerd hoe belangrijk het is om op korte termijn troepen te kunnen inzetten. Soms duurt het een half jaar alvorens de secretaris-generaal van de VN op basis van een mandaat van de Veiligheidsraad de beschikking heeft over een strijdmacht. Vandaar dat de huidige secretaris-generaal, Boutros Boutros-Ghali, in zijn bekende rapport "An Agenda for Peace" (van 1992) een lans breekt voor de totstandkoming van een snel inzetbare VN-troepenmacht. Inmiddels hebben ruim 20 landen (waaronder Nederland) bijdragen voor zo'n macht toegezegd. Dat is overigens nog veel te weinig.

Bovendien zouden de aan de VN toegewezen militaire eenheden nog met elkaar dienen te oefenen en wat uitrusting en gevechtsprocedures betreft "interoperabel" moeten worden gemaakt, teneinde een effectieve strijdmacht te vormen. Ook is het hard nodig dat voorzieningen worden getroffen voor een slagvaardige bevelvoering. Eén van de problemen die zich bij de uitvoering van bestaande vredesoperaties voordoen, is dat besluiten over belangrijke militaire acties vastlopen, althans ernstig worden vertraagd, in het bureaucratische moeras van de logge VN-structuur in New York.

Vandaar dat de Amerikanen bijzonder huiverig zijn voor het plaatsen van hun militaire eenheden onder een VN-commando. Zoals een hoge Amerikaanse militair mij eens toevertrouwde: "waarom zou ik mijn voortreffelijke soldaten onder bevel stellen van een buitenlandse generaal omdat die toevalig de broer van een Afrikaanse president is?".

Wil de Verenigde Naties beter kunnen functioneren, dan dient tenslotte een oplossing te worden gevonden voor de nijpende financiële problemen waarmee de wereldorganisatie worstelt. Zoals bekend blijven vele landen (waaronder de VS en Rusland) in gebreke met het betalen van hun contributie. Talrijke ideeën zijn gelanceerd om de VN aan extra inkomsten te helpen, van heffingen op vlieg-

tickets en belastingen op wapenaankopen tot rentebaten uit speciale fondsen van weldoeners. Naar mijn mening is echter de enig realistische manier om de financiën van de VN gezond te maken tegelijk de meest voor de hand liggende: het houden van de lidstaten aan de nakoming van hun verplichtingen. Wanbetalers zouden in de uitoefening van hun lidmaatschap moeten worden geschorst of - in het uiterste geval - uit de organisatie worden gestoten.

Ik geef onmiddellijk toe dat de hier voorgestelde verbeteringen niet erg opzienbarend en evenmin zeer origineel zijn. Het is verleidelijk en in elk geval intellectueel veel uitdagender om een "grand design" te ontwerpen. Een grandioos plan dat uitmondt in een pleidooi voor de onderwerping van alle lidstaten aan het gezag van de VN, die zich aldus tot een een waarlijk bovennationale organisatie zou kunnen ontwikkelen. Maar realisme en bedachtzaamheid zijn geboden. Ondanks onmiskenbare verdiensten van de VN is de geschiedenis van deze organisatie immers een nogal droevig relaas van hooggespannen verwachtingen die niet zijn uitgekomen en van illusies die wreed werden verstoord.

Het einde van de Koude Oorlog heeft de volkerenorganisatie nieuwe kansen gegeven om conflicten te beheersen, maar de geschiedenis van strijd om de macht in de internationale betrekkingen is helaas nog lang niet afgelopen. ◀◀

Van inter-statelijke naar intra-statelijke conflicten:

een problematische ontwikkeling voor de internationale gemeenschap

Het einde van de Koude Oorlog, als laatste grootschalige inter-statelijk conflict, luidt een nieuw tijdperk van conflictpreventie in. Conflicten berusten steeds vaker op vaagheden zoals religieuze en etnische sentimenten dan op meer concrete kwesties zoals grondgebied en grensovergangen. De internationale gemeenschap, die zich vanaf 1945 heeft ingezet om escalatie van geweld tussen landen te voorkomen, komt nu voor het probleem te staan dat conflicten steeds vaker binnen de grenzen van een land blijven. Afgezien van de vraag of de internationale gemeenschap voorbereid is om dergelijke conflicten te beslechten, is het nog maar de vraag of er een legitimatiegrond bestaat om de soevereine grenzen van een land te veronachtzamen.

Marc Fox

Het einde van de Koude Oorlog heeft ons denken over conflictpreventie en crisisbeheersing ingrijpend beïnvloed. Tijdens de Koude Oorlog richtten conflictpreventie en crisisbeheersing zich op het beteugelen van geschillen en conflicten tussen de Noord Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) en het Warschaupact. Doel was het voorkomen van een gewapend conflict dat tot een oorlog tussen beide militaire blokken zou kunnen escaleren. Kenmerkend voor deze vorm van conflictpreventie en crisisbeheersing was dat Nederland per definitie partij was en dat de keuzevrijheid ten aanzien van de aard en omvang van de Nederlandse deelname ontbrak. Zou de afschrikking falen, dan eiste de algemene verdediging van het NAVO-gebied de inzet van alle militaire middelen, terwijl maatschappelijke en economische activiteiten ten dienste van de oorlogsinspanning zouden worden gesteld.

Bemoeienis met regionale geschillen of conflicten tussen derden was gedurende de Koude Oorlog een zaak die de nodige omzichtigheid vereiste. Vrijwel elk conflict werd in de sfeer van de ideologische confrontatie

tussen Oost en West geplaatst. De vrees was gerechtvaardigd dat bemoeienis met conflicten buiten het NAVO-verdragsgebied tot een ongewenste confrontatie tussen beide militaire supermachten zou kunnen leiden. Dit verklaart mede waarom de Nederlandse regering de afgelopen decennia terughoudend was met de inzet van militaire middelen buiten het NAVO-gebied, vooral voor vrede-afdwingende operaties.

Crisisbeheersing buiten het NAVO-gebied is sinds het einde van de Koude Oorlog de meest waarschijnlijke aanleiding voor de inzet van de krijgsmacht geworden. Het gaat hier om optreden in conflicten tussen derden. Het doel van dit optreden is toezicht houden op of afdwingen van een staakt-het-vuren of vredesregeling. Omdat in een "scheidsrecht" wordt opgetreden, wordt dit wel arbitrale crisisbeheersing genoemd. Kenmerkend is dat de "scheidsrechter" bij aanvang van het conflict geen partij is en keuzevrijheid heeft wat betreft de aard en omvang van zijn deelname. Hij bepaalt op politieke gronden welke kosten maatschappelijk aanvaardbaar zijn.

Tijdens de Koude Oorlog is met deze vorm van crisisbeheersing bijna geen ervaring opgedaan en theorievorming erover heeft nauwelijks plaatsgevonden. Dit laatste is

belangrijk omdat goede besluitvorming alleen mogelijk is indien het "mechanisme" dat het conflict drijft wordt begrepen.

Inter- versus intra-statelijke conflicten

Het ontbreken van ervaring en theorievorming plaatst de internationale statengemeenschap voor grote problemen. Om deze zichtbaar te maken is het noodzakelijk een conceptueel onderscheid te maken tussen inter- en intra-statelijke conflicten. Deze vereisen namelijk een verschillende benadering.

Als gevolg van het Oost-West conflict heeft de theorievorming over crisisbeheersing zich de afgelopen decennia vooral gericht op inter-statelijke conflicten. Deze werden gekenmerkt door relatieve overzichtelijkheid:

- indien een land agressie tegen een ander land pleegt is er sprake van een duidelijke schending van de internationale rechtsorde en kan een "schuldige" worden aangewezen;
- politieke doelstellingen aangaande het ongedaan maken van de agressie kunnen relatief simpel worden geformuleerd;
- relatief eenvoudig kan worden bepaald hoeveel en welke militaire middelen noodzakelijk zijn voor het behalen van de politieke doelstellingen.

De Golfoorlog onderstreept de juistheid van deze stelling. Het heeft er echter alle schijn van dat wij ons decennia lang hebben voorbereid op een type conflict dat uitsterft. In 1990, het jaar van de inval van Irak in Koeweit, inventariseerde het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) 31 grote conflicten: twee waren inter-statelijk (Irak-Koeweit en India-Pakistan); de rest waren intra-statelijke conflicten. In 1991 was er nog één inter-statelijk conflict (de Golfoorlog); momenteel is er geen enkel(1).

Dit beeld past in een trend die na de Tweede Wereldoorlog heeft ingezet: inter-statelijke conflicten worden steeds zeldzamer; conflicten hebben hoofdzakelijk een intra-statelijk karakter. Een tweede belangrijke

trend is dat etnische en religieuze geschillen een steeds grotere rol in lokale conflicten spelen. De jaren '80 worden wel gezien als het decennium van de opleving van etnische tegenstellingen en politiek-religieus fundamentalisme. Het gebrek aan ervaring met intra-statelijke conflicten die gevoed worden door etnische en religieuze sentimenten en het ontbreken van theorievorming over het beteugelen ervan, lijkt de internationale statengemeenschap momenteel op te breken. Dat is vooral een probleem omdat de internationale statengemeenschap zich in toenemende mate met dit soort conflicten wenst te bemoeien.

Een voorbeeld van deze ontwikkeling is te vinden in het conflict in het voormalige Joegoslavië waar de Russen zich hoe langer hoe meer irriteerden aan de "hotline" tussen de Verenigde Naties (VN) en het NAVO-opperbevel. Zij beschouwden deze als een westers onderonsje en wilden de macht van de VN dan ook inperken door over elk bombardement van te voren te overleggen ook al ging deze procedure lijnrecht tegen VN-resoluties in die zij zelf hebben getekend(2). In dit kader is de veranderende opvatting over het soevereiniteitsbegrip van belang. Inter-statelijke conflicten gaan per definitie gepaard met schendingen van de internationale rechtsorde. Dit legitimeert militair optreden. Bij intra-statelijke conflicten ligt dat minder duidelijk omdat hier niet de internationale rechtsorde wordt geschonden, maar de normen en waarden waaraan beschaafde leden van de internationale statengemeenschap zich zouden moeten houden. Een boeiende ontwikkeling is dat aantasting van deze normen en waarden, die onder meer in de Helsinki-documenten(3) zijn vastgelegd, in toenemende mate ingrijpen legitimeren bij grootschalige schendingen van de mensenrechten in soevereine staten. Soevereiniteit is niet langer heilig. De voormalige minister van Buitenlandse Zaken, Kooijmans, sprak reeds van "failed states" waarvan de soevereiniteit door de internationale statengemeenschap zou kunnen worden overgenomen(4).

De effectiviteit van militair ingrijpen

De vraag dringt zich op hoe effectief intra-statelijke conflicten door de internationale gemeenschap kunnen worden beteugeld. Conflictpreventie wordt met politieke en diplomatieke middelen uitgevoerd. Geschillenbeslechting is gebaat bij goede diensten en bemiddeling. Deze instrumenten, mits in een vroeg stadium toegepast, kunnen helpen voorkomen dat een geschil tot een (gewapend) conflict escaleert. Zonodig kan preventieve ontplooiing van strijdkrachten het politiek en diplomatiek handelen ondersteunen. Faalt conflictpreventie dan kan worden overwogen een staakt-het-vuren of vredesakkoord met militaire middelen af te dwingen.

Het succes van militaire interventie is sterk afhankelijk van de aard en omvang van het conflict. Intra-statelijke conflicten die gevoed worden door etnische en religieuze sentimenten blijken de internationale statengemeenschap voor grote problemen te plaatsen. Het heeft er alle schijn van dat etnisch geweld en religieus fundamentalisme worden aangewakkerd indien de staat de economische en fysieke veiligheid van een groep niet langer kan of wil garanderen. De internationale gemeenschap kan dan trachten de veiligheid van een onderdrukte groep te vergroten. In dit kader heeft bijvoorbeeld de discussie over het opheffen van het wapenembargo voor Bosnische moslims plaatsgevonden. Vergroten van de veiligheid van de onderdrukte

groep houdt echter in dat de internationale gemeenschap in zekere zin partij kiest. Daaraan zijn risico's verbonden. Het risico bestaat dat de internationale gemeenschap zelf in kampen uiteenvalt of dat de agressor zijn inspanningen vergroot, waardoor het lijden toeneemt.

Onconventionele oorlog

Conflicten waarin etnische en religieuze sentimenten een rol spelen worden veelal gekarakteriseerd door anarchie en chaos. Het conflict berust immers niet op concrete kwesties, zoals het veroveren van grondgebied an sich, maar veelal op het verkrijgen van bepaalde vrijheden of identiteit. Voor concrete kwesties valt uiteindelijk wel een rationele oplossing te bedenken; voor zaken als identiteit niet of nauwelijks. Een etnische of religieuze groep die voor zijn overleven vecht lijkt daarom bereid vrijwel elke prijs te betalen, enorme verliezen te aanvaarden, elke afspraak te schenden en dat heel lang vol te houden. Indien de internationale statengemeenschap partij kiest is de kans groot dat de vredesmacht slechts partij in het conflict wordt, zoals de Belgische VN-troepen in Ruanda is overkomen, waardoor het lijden zeker niet vermindert.

Een bijkomend probleem is dat de strijdende partijen een onconventionele oorlog voeren. NAVO-landen hebben zich de afgelopen decennia voorbereid op conventionele, inter-statelijke oorlogsvoering waarbij partijen geacht werden zich aan het oorlogsrecht te houden. Etnische en religieuze groepen vechten daarentegen veelal volgens hun eigen regels en hanteren eigen normen en waarden. Bovendien worden dit soort conflicten niet uitgevochten door reguliere strijdkrachten, maar door ongeregelde strijdgroepen die veelal niet onder centraal gezag staan. Tenslotte bestaat neutraliteit in dit soort conflicten per definitie niet. Iedereen - mannen, vrouwen en kinderen - wordt automatisch ingedeeld in kampen en iedereen krijgt het etiket van combattant. De conclusie is duidelijk: intra-statelijke conflicten missen de aantrekkelijke overzichtelijkheid

van inter-statelijke conflicten. Agressors zijn niet makkelijk aan te wijzen en politieke doelstellingen voor ingrijpen zijn moeilijk te formuleren, zodat de benodigde militaire middelen niet goed kunnen worden bepaald. Dit heeft Willy Claes, de Belgische minister van Buitenlandse Zaken, inzake het verlies van tien Belgische VN-soldaten in Ruanda ertoe gebracht te constateren dat "Er in New York een grondig debat gevoerd moet worden over de rol van de VN-vredesstroepen. Het voortduren van de experimentele chaos rond het statuut en de bewapening van de uitgezonden militairen kan niet langer getolereerd worden"(5).

Voorts is het onzeker wat de internationale gemeenschap met reguliere strijdkrachten, die zijn geoefend voor conventionele oorlogsvoering, kan uitrichten tegen ongeregelde strijdgroepen die een onconventionele oorlog voeren en niet onder centraal gezag staan. Afgezien van deze vraag wat er uitgericht kan worden is het bovendien nog maar de vraag of de onder internationaal gezag opererende militairen (in de NAVO of de Westeuropese Unie (WEU)) überhaupt iets willen uitrichten.

Zo weigerde de NAVO luchtsteun (in casu bombardementen) aan de VN-troepen rond Gorazde te verlenen zonder een strategisch doel te hebben. Zomaar bombarderen omdat ergens de mensenrechten worden geschonden, is voor sommige politici een strategisch doel, maar niet voor de NAVO. Nu de Verenigde Staten en Rusland bijna alle strijdende partijen hebben gedwongen hun landkaart voor Joegoslavië te accepteren, hebben de militairen een strategisch doel. Vandaar dat de NAVO-vliegeniers nu de VN op hun wenken kunnen bedienen(6). Militaire interventie met als doel het afdwingen van een staakt-het-vuren of vredesregeling wordt door deze ontwikkelingen uiterst risicovol. Frank Wisner, de Amerikaanse onderminister van Defensie, constateerde in dit kader dat "Peacekeeping ventures have a frightening habit of being hard to get out of" en "No one wants to get into a mission that does not have clear definitions"(7).

De rol van de instituties

De internationale statengemeenschap blijkt na de Koude Oorlog zijn krachten te willen bundelen in de Verenigde Naties(8) en regionale arrangementen als de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE)(9). De VN is echter als enige in staat militair ingrijpen te legitimeren en kan besluiten de uitvoering op te dragen aan de NAVO of de WEU. Een wezenlijk probleem is dat de VN in intra-statelijke conflicten die door etnische en religieuze sentimenten worden gevoed per definitie te laat optreedt. De reden is dat per geval eerst het probleem van de legitimatie van ingrijpen moet worden opgelost. Verder dwingt de VN in beginsel geen vrede af, maar tracht een staakt-het-vuren of een vredesakkoord te onderhandelen. Zowel voor intra- als inter-statelijke conflicten geldt dat succes pas kan worden geboekt indien:

- één of een aantal partijen een duidelijk overwicht hebben en de ander zich in een hopeloze positie bevindt en geen andere keuze heeft dan overgave;
- partijen zo veel verliezen hebben moeten incasseren dat ze voor een time-out kiezen om op adem te komen om daarna de strijd aan de onderhandelingstafel of weer met militaire middelen voort te zetten.

Een wezenlijk probleem is dat in het eerste geval de VN in zekere zin de winst van de winnende partij(en) legitimeert en zelfs beschermt. Voor beide situaties geldt dat voor crisisbeheersing de VN in beginsel afhankelijk is van de medewerking van de strijdende partijen. De facto is echter vaak het gevolg dat er voor de blauwhelmen niet veel anders te doen blijft dan toe te kijken bij de slachtpartijen (en zo nu en dan er zelf slachtoffer van worden), de rooftochten en de broedermoorden. Zowel in Somalië als in de Balkan en Ruanda bleek hoe snel hun tegenstrijdige opdracht als vredestroepen in schril contrast kwam te staan met alle oorlogsellende.

De pretentie van de VN om na de Koude Oorlog op te stijgen als de enige gezaghebbende vredesduif, wordt conflict na conflict

afgeschoten. De blauwhelmen in ex-Joegoslavië dienen als humanitaire schaamlap voor de onmacht van de Europese Unie. In Somalië is de hongersnood gelenigd maar krijgshoofd Aideed die op bevel van de Secretaris-Generaal van de VN, Boutros Ghali, moest worden gearresteerd, loopt nog steeds vrolijk rond. Ook vandaag zijn de rivaliserende clans niet ontwapend. In Ruanda was het de blauwhelmen aanvankelijk zelfs verboden mee te helpen aan de grootscheepse evacuatie-operatie. Zo cynisch kan peace keeping en de daaraan gekoppelde neutraliteit zijn.

De Verenigde Naties zullen ook morgen nog om meer gezag, meer soldaten en meer middelen vragen. Te vrezen valt dat de goodwill zachtjes is afgestorven aan de opeenvolgende fiasco's. De nationale verantwoordelijken die troepen toewijzen aan VN-missies zullen meer dan ooit geconfronteerd worden met prangende vragen van het thuisfront over zin en onzin van de gevraagde inspanning die zich tenslotte in mensenlevens vertaalt.

Zonder een duidelijk omschreven doel, de juiste middelen om hun opdrachten correct uit te voeren en met voldoende kansen om zich te verdedigen, zullen de blauwhelmen zich steeds lamlendiger gaan voelen als nuttige idioten van een wereldvreemd orgaan, ergens in New York. Wie kiest voor het leger, kiest voor risico's. Maar niemand kan van jonge militairen verwachten dat ze zich weeroos laten afslachten door wat Willy Claes "een gedrogeerde bende wildemannen" noemde(10).

Dilemma's

Aldus is een groot dilemma ontstaan. Enerzijds lijken schendingen van de normen en waarden van de internationale gemeenschap, naast schendingen van de internationale rechtsorde een legitimatie te worden voor militair ingrijpen in intra-statelijke conflicten. Anderzijds hebben we geen ervaring met dergelijke conflicten en ontbreekt theorievorming. Dit laatste maakt het onmogelijk goed inzicht te krijgen in de aard van etnisch en

religieus geïnspireerde conflicten en belemmert gestructureerd nadenken over oplossingen. Wel weten we dat conflicten die gevoed worden door etnische en religieuze sentimenten buitengewoon lastig zijn te beheersen en een lange adem vereisen.

Het ene dilemma leidt tot het andere: door televisiebeelden uit de oorlogsgebieden ontstaat een begrijpelijk maatschappelijk gevoel iets te moeten doen, waar de politiek al dan niet gedwongen door de publieke opinie op inspeelt (het CNN-effect). Maar in "iets doen" schuilt een gevaar. Leidt het niet tot een beëindiging van de strijd of het lijden, dan is de kans groot dat de legitimatie van het politiek handelen en het bestaansrecht van instituties, zoals de VN, de CVSE, de NAVO en de WEU, en krijgsmachten wordt ondergraven. En dat terwijl die in de NAVO-landen hun bestaansrecht na de Koude Oorlog opnieuw moeten bewijzen.

De politiek zit hiermee met een netelig probleem opgezadeld dat ze zelf niet heeft gewild en zeker niet zelf heeft gecreëerd. Het gesignaleerde dilemma is een ongewenst neveneffect van het einde van de Koude Oorlog, dat helaas slechts via vallen en opstaan kan worden opgelost. Het gezegde "al doende leert men" is hier wel een erg wrange realiteit. ◀ ◀

1. Zie hiervoor de hoofdstukken over "Major Armed Conflicts" in de SIPRI-jaarboeken vanaf 1990.
2. C. de Gruyter, "Blauwtjes in Bosnië; met bombardementen op Gorazde bereiken de VN geen vrede", Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 15, blz. 44-45.
3. Zie Appendix 1 in A. van Staden (red.), Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa: Leiden, DSWO Press, 1993, blz. 258-263.
4. De voormalige minister van Buitenlandse Zaken sprak hierover in zijn openingstoespraak voor de conferentie over "Peace Building" aan het Instituut Defensie Leergangen te Ypenburg, 1 juni 1993.
5. H. Camps, "Blauwtjes in Ruanda: de onmacht van de VN-troepen in zwart Afrika", Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 15, blz. 42-43.
6. De Gruyter, op.cit., blz. 44-45.
7. Interview met Frank Wisner, Under-Secretary of Defence, Jane's Defense Weekly, 21 augustus 1993, blz. 32.
8. P.R. Baehr, "De veiligheidsrol van de Verenigde Naties", in A. van Staden (red.), Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa: Leiden, DSWO Press, 1993, blz. 175-201.
9. Ph.P. Everts, "De CVSE en de Raad van Europa", in A. van Staden (red.), Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa: Leiden, DSWO Press, 1993, blz. 65-102.
10. Camps, op.cit. blz. 43. ◀ ◀

Het einde van de invloed van de Westerse beschaving?

Het einde van de Koude Oorlog heeft niet geleid tot verwezenlijking van de idealen die ten grondslag lagen aan de oprichting van de Verenigde Naties (VN). Het aantal oorlogen en conflicten gevolgd door vredesacties van de VN lijkt alleen maar toegenomen. Hoe kan in deze situatie de VN worden omgevormd tot een organisatie die recht doet aan de werkelijkheid van mondiale verhoudingen en die tot effectief vredesbestuur kan overgaan?

Harold Schepers

Blijvend onvermogen in een veranderde omgeving

Toen in 1945 de Verenigde Naties (VN) werden opgericht was de droom van menig aanhanger van het Handvest een wereldorde van vrede en verdraagzaamheid waarover de VN zou waken. Het instituut hiervoor - de Veiligheidsraad - moest de vrede gaan bewaken en waar nodig brengen.

De realiteit van de Koude Oorlog liet nog geen decennium later zien dat de droom verre van in vervulling was gegaan. Het conflict op het Koreaanse schiereiland legde de tegenstellingen bloot tussen de Atlantische bondgenoten en hun Communistische tegenhangers. Wederzijds wantrouwen, in sommige gevallen zelfs provocerend gedrag, veroorzaakte een onmogelijkheid van eensgezindheid in de Veiligheidsraad. Eén van beide blokken kon voortaan geacht worden acties van de VN tegen te houden; de mondiale waakhond leek voorgoed aan de ketting te liggen.

Nog geen veertig jaar later gloorde er weer hoop. De val van de Berlijnse muur in 1989 en daarop volgend de ineenstorting van het communistische blok leek mogelijkheden te bieden voor de Veiligheidsraad. De macht

van het veto leek gebroken. De realiteit toont daarentegen een ander beeld. Nog immer blijkt de Veiligheidsraad een orgaan getekend door haar onvermogen daadkrachtig te besluiten tot oplegging van vrede en vredeshandhaving.

Het blijvend onvermogen van de Veiligheidsraad in een veranderende omgeving roept vraagtekens op. Als er niet langer twee machtsblokken van gelijke sterkte bestaan maar slechts één nog in staat is de wereld te domineren op basis van economische macht, waarom is dan nu niet het pleit in de Veiligheidsraad beslecht en wordt de droom vervuld? We kunnen de Atlantische bondgenoten toch zien als de belangrijkste dragers van de idealen uit het Handvest en er dus op rekenen dat zij deze nu zullen uitvoeren?

Beantwoording van deze vragen is onwenselijk. Het roept - uiteraard - bij economisch minder ontwikkelde landen schrikbeelden op van een nieuw soort kolonialisme. Op basis van economische macht voeren de Atlantische bondgenoten de bepalingen van het Handvest uit, maar het idee blijft dat dit een dictaat is van de Westerse beschaving. Het is misschien niet voor niets dat veel wereldburgers van niet-Westerse origine sterk twijfelen aan onze beschaafdheid. Het excuus dat toch ook die andere landen het Handvest hebben ondertekent doet hieraan niets af.

Om een eind te maken aan het onvermogen van de Veiligheidsraad is een nieuwe bena-

dering nodig; juist van die landen die lange tijd zijn genegeerd en van die landen die lange tijd als de vijand werden beschouwd. Onderkenning van deze realiteit vereist ten eerste een drastische verandering van de VN-organisatie en ten tweede het werkelijk

veel niet-westerse burgers twijfelen aan de westerse beschaafdheid

universeel maken van de bepalingen uit het Handvest. Voorlopig zijn nog weinig stappen gezet in deze richting; hoewel de weigering van de Verenigde Staten om op te treden als mondiale politie-agent kan worden gezien als een beginnend onder ogen zien van de werkelijke verhoudingen.

Foute discussie

De Europese Unie (EU) kent al meerdere jaren de discussie over een bestuursvorm gekenmerkt door intergoevernementele elementen of juist supranationale. Het gaat hierbij om de keuze tussen een organisatie die in haar handelen afhankelijk is van de ruimte die de lidstaten haar laten, tegenover een organisatie die onafhankelijk van haar leden besluiten kan nemen en uitvoeren.

Projectering van dezelfde discussie op de Verenigde Naties is een rampzalige miskenning van de diversiteit van haar lidstaten. Uiteraard zijn ook de lidstaten van de EU niet gelijk aan elkaar, maar culturele, religieuze, politieke en economische kenmerken van de landen hebben veelal een verwante oorsprong.

Het is niet gezegd dat een discussie over intergoevernementeel versus supranationaal bestuur door de VN onmogelijk is, maar gezien de huidige omgeving van de VN is het zaak eerst te werken aan een basis voor

nieuwe verhoudingen die daar juist recht aan doen.

Naar nieuwe verhoudingen

Het geven van een schets van de verhoudingen die op dit moment - of enig ander moment - tussen landen bestaan wordt bemoeilijkt door de veelheid aan factoren die op die verhoudingen van invloed zijn. Duidelijkheid hierover is absoluut vereist. Dit noodzaakt een zoektocht naar factoren die alle partijen erkennen en een op basis hiervan gesteunde distillatie van de verhoudingen. De Verenigde Naties moeten dan ook allereerst een organisatie zijn waarin landen ongeacht hun positie gerespecteerd worden en erkenning van elkaars positie betrachten.

Slechts op basis van verhoudingen tussen landen is het mogelijk machtsverhoudingen in te schatten. Lange tijd werden de machtsverhoudingen voornamelijk bepaald door de militaire mogelijkheden van een land of hun bondgenootschappelijke relaties. Met de ineenstorting van de economische farce van het communistische blok dringt ook op het terrein van de machtsverhoudingen de realiteit door. Allereerst is de economie van een land maatstaf voor mogelijkheden van machtsuitoefening - alhoewel dit geen garanties biedt. Andere factoren die ook als maatstaf dienen zijn grootte van een land, het aantal inwoners, de historie, grote persoonlijkheden en mogelijkheden van bondgenootschapsvorming met andere landen. Logischerwijs moet worden vastgesteld dat machtsverhoudingen uiterst veranderlijk zijn en kunnen leiden tot ernstige misrekeningen van bepaalde situaties. Enige voorzichtigheid in de wederzijdse omgang van landen is dan ook geboden.

Vervolgens is het noodzakelijk deze machtsverhoudingen om te zetten naar een vorm van vertegenwoordiging in de VN die recht doet aan de realiteit. Het besluitvormende orgaan van de VN - in de huidige vorm de Veiligheidsraad - kan niet functioneren met zitting daarin van alle lidstaten. Er zijn een aantal mogelijkheden van vertegenwoordiging waaruit kan worden gekozen:

- vertegenwoordiging van een geografisch bepaald gebied waarbij de landen één vaste vertegenwoordiger afvaardigen (bijvoorbeeld doordat deze het gunstigst ligt in de machtsverhoudingen), danwel bij roulatie de vertegenwoordiging op zich nemen;

- vertegenwoordiging door loting van landen waarbij die landen die reeds zitting hadden in een voorgaande periode tot het moment van volledige roulatie zijn uitgesloten van deelname;

- vertegenwoordiging door stemming waarbij de lidstaten zelf een aantal vertegenwoordigers kiezen;

- gewogen vertegenwoordiging waarbij op basis van bovengenoemde factoren landen boven een door de lidstaten te bepalen norm worden toegelaten tot het besluitvormende orgaan.

Het vaststellen van een manier van vertegenwoordiging kan leiden tot de meest vreemdsoortige vormen van vertegenwoordiging. Zie bovenstaande voorbeelden. De vorm is niet eens het belangrijkste zolang landen de bereidwilligheid tonen om bij zich wijzigende machtsverhoudingen dit doorwerking te laten hebben in de samenstelling van de vertegenwoordiging. Dit is voor de lidstaten een goede mogelijkheid zich onvoorwaardelijk te binden aan besluiten van de vertegenwoordiging. Het huidige systeem van een aantal permanente leden met daarnaast een aantal roulerende leden is misschien nog niet eens het slechtste model van vertegenwoordiging.

Toch de discussie voeren

Nu kan dan toch de discussie gevoerd worden over de keuze tussen intergouvernementeel en supranationaal bestuur. Vaststelling van de wijze van vertegenwoordiging vereist immers ook vastlegging van de waarde van de vertegenwoordiging.

De keuze voor de lidstaten komt neer op enerzijds het zelf in handen houden van de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid. De VN, in het bijzonder de Veiligheidsraad, kan

weliswaar zelf beleid maken maar de lidstaten beslissen ieder voor zich of zij meewerken aan implementatie. Het functioneren van de Veiligheidsraad kan anderzijds ook rusten op supranationaliteit. In dat geval heeft zij de mogelijkheid dwingend beleid op te leggen aan de lidstaten.

De discussie die op dit moment rondom de Europese Unie wordt gevoerd kan dus ook worden toegepast op de VN. Dit vereist echter wel vooraf een duidelijke erkenning van de werkelijke verhoudingen tussen de lidstaten. Van groot belang hiervoor zal zijn of wij - de Westerse beschaving - bereid zijn te erkennen dat andere landen ook bepalend kunnen zijn voor de toekomst van vrede op Aarde. ◀ ◀

Rectificatie

In het artikel "Oost, West,..." van Marc Fox in Bestuurskundige Berichten nummer 2, jaargang 9 is bij het afdrukken een fout geslopen in het notenapparaat. Er is namelijk een noot weggefallen uit het notenapparaat, waardoor de noten in het artikel niet meer corresponderen met de noten in het notenapparaat. In het notenapparaat moet worden toegevoegd noot 2: A. van Staden, "Inleiding", in: A. van Staden (red.), Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa, Leiden: DSWO Press, 1993, blz. 21-63. Verder moeten de noten die genummerd zijn van 2 tot en met 11, de nummers 3 tot en met 12 krijgen. ◀ ◀

AFGESTUDEERD, EN DAN...

Een internationale baan in de gemeentelijke wereld

Als student is het vaak lastig een beeld te vormen van een mogelijke baan. In een serie portretten van bestuurskundigen op de arbeidsmarkt wordt getracht meer duidelijkheid te scheppen. Ik zal hieraan een bijdrage leveren met een beschrijving van mijn werk bij het International Project Unit (IPU) van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Karin de Jonge

De aanloop

De eerste stap die leidde naar mijn huidige baan was het bijwonen van een internationaal congres over economie en veiligheidsvraagstukken. Tijdens een informeel gedeelte wees een docent ontwikkelingseconomie uit Rotterdam mij op de mogelijkheid om onderzoek te doen in Gedaref (Soedan). Daarvoor moest ik contact opnemen met de universiteit van Eindhoven. Daar wordt elk jaar een studenten-team samengesteld uit verschillende disciplines om enkele maanden veldonderzoek te doen. Deze studies moeten een bijdrage leveren aan de projecten die worden uitgevoerd door de gemeente Eindhoven en waar SNV (Stichting Nederlandse Vrijwilligers) personele ondersteuning biedt.

Dit concrete aanbod bracht meer lijn in mijn studie. Ik had een zeer brede internationale belangstelling die zich uitte in deelname aan twee studiereizen naar Rusland en Japan, keuzevakken Spaans en Indonesisch en een bestuursfunctie bij de Studentenvereniging voor Internationale Betrekkingen. Een duide

lijke keuze voor een afstudeervariant (oude stijl) had ik tot dan toe niet gemaakt. Mijn vrije variant werd opgevuld met internationaal-juridische en internationaal-economische vakken. Ik ging me verdiepen in ontwikkelingsbestuur; een breed vakgebied.

ik had een zeer brede internationale belangstelling

Na het verblijf in Soedan, waarover natuurlijk ook veel te vertellen valt, maar dat is hier niet aan de orde, moest er een scriptie geschreven worden. Al had ik nog ruim zes maanden studie-tijd voor me, de toekomst hield mij meer en meer bezig. Na een informatief telefoontje met een medewerker van de internationale afdeling van de VNG bleek dat er mogelijk nieuwe vacatures zouden ontstaan. Tot mijn verbazing bleef het balletje rollen en na een spannende sollicitatie-procedure werd ik nog voor het voltooien van mijn scriptie aangenomen.

De inhoud

De VNG is met ruim vijfhonderd medewerkers een sterke lobby-organisatie die haar

leden (636 gemeenten) optimaal probeert te adviseren en te vertegenwoordigen in nationaal en internationaal verband. Eind jaren tachtig is die internationale taak in een stroomversnelling geraakt. Hiervoor is een aantal redenen te noemen: de explosieve groei van stedenbanden, de behoefte aan een sterk lokaal bestuur in voormalig communistische landen en ontwikkelingslanden en de huidige trend in het ontwikkelingsdenken, waarbij institutionele projecten centraal staan gericht op meer democratie en decentralisatie. Voor de VNG betekent dit een enorme diversiteit in internationaal werk. Bij het Directiesecretariaat worden de beleidsmatige aspecten behandeld. Ongeveer vijf mensen onderhouden contacten met partner-organisaties, zusterverenigingen in het buitenland en geven algemene adviezen voor gemeentelijk internationaal beleid. Het IPU, waar ik werk, heeft vooral uitvoerende taken. Er worden stages georganiseerd bij Nederlandse gemeenten, studieweken en seminars in binnen- en buitenland, maar er worden ook formulerings- en evaluatiemissies uitgevoerd voor derden. In grote internationale projecten wordt samen gewerkt met buitenlandse trainingsinstituten en zusterorganisaties. De belangrijkste opdrachtgevers zijn: het Ministerie van Buitenlandse Zaken, het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de Europese Commissie, de Wereldbank en het United Nations Capital Development Fund.

Ieder is verantwoordelijk voor een project, dit maakt het werk aantrekkelijk, maar je moet flexibel zijn

Ik houd me op dit moment bezig met projecten voor Estland, Hongarije, Polen en Griekenland. Het dagelijkse werk bestaat voor mij uit het selecteren van (gemeentelijke) experts, de inhoudelijke voorbereiding van trainingen en seminars, de bespreking van projecten met counterparts in het buitenland, de begeleiding van buitenlandse

groepen in Nederland en de acquisitie van nieuwe projecten. Alle projectmedewerkers, elf op dit moment, krijgen veel ruimte om eigen ideeën in te brengen. Ieder is verantwoordelijk voor het hele traject van een project, inclusief de financiën. Dit maakt het werk extra aantrekkelijk, maar het kan soms ook onvoorspelbaar zijn en je moet flexibel zijn om 's avonds en in de weekeinden door te werken als dat nodig is.

De terugblik

Na een jaar werken begint zich uit te kristalliseren welke kennis van de studie bestuurskunde voor mij toepasbaar was. De vakken "centralisatie-decentralisatie" van Theo Toonen, "ontwikkelingsbestuur" van Leontien Visser en de interfacultaire cursus "ontwikkelingsproblematiek" van Tom Draisma gaven veel inhoudelijke ideeën en theorieën die ik gebruik in mijn werk. Het vak "internationale organisaties" van Joris Voorhoeve en de internationaal-juridische en economische vakken zijn nuttig geweest om mijn werk in een breder kader te kunnen plaatsen.

Tenslotte denk ik dat de vakken als "vergaderen en onderhandelen" en "het schrijven van beleidsteksten" goed waren voor mijn praktische vaardigheden. Bestuurskunde was voor mij een goede basis, maar de kennis die ik opdeed bij andere disciplines en mijn nevenactiviteiten bleken een extra pré voor deze baan. ◀ ◀

GOING ABROAD!

Studeren in Amerika

Wij willen ons even voorstellen als de aanstaande verslaggevers van de BB in Amerika. Wij; Bart Kollen en Hester van Leeuwen verstrekken begin januari met zeven anderen naar Bloomington in Indiana om daar één semester te studeren.

Bart Kollen & Hester van Leeuwen

Voordat je daadwerkelijk in het vliegtuig stapt valt er nog heel wat te regelen. Naast het behalen van je Engelse taaltoets en het afronden van je doctoraal I, willen de Amerikanen alles van je weten. Van je lagere school tot het banksaldo van je ouders. Wij hebben net een avondje achter de rug waarbij we met het Leidse gedeelte van de groep elkaar hebben geholpen met het invullen van de papieren. Dinsdag volgt dan een bijeenkomst met alle Amerika-gangers. Dus zowel de mensen die stage gaan lopen als de mensen die naar andere universiteiten in Amerika gaan.

Het is de bedoeling dat je snel alle formulieren inlevert. We kregen deze formulieren ongeveer anderhalve week hiervoor. Deze tijd heb je dus wel nodig om van je verzekering de goede (Engelse!) verklaringen te krijgen en op je middelbare school een stempel op je diploma te halen.

We hebben niet de indruk dat je erg welkom bent. Voordat je Amerika wordt binnengelaten willen ze er zeker van zijn dat je ook weer na zes maanden vertrekt. Ze willen ook zeker weten dat je alle kosten die je daar maakt kunt betalen. Tot aan het eventueel terugsturen van je stoffelijk overschot toe.

Toch hebben we er veel zin in. Het leven op de campus ziet er erg aangenaam uit. Koken hoeft niet meer (Hoe vet komen wij terug?), sporten kan in overvloed (Dit compenseert weer wat!), zonneterras is aanwezig en een tankstation op 50 meter afstand die 24 uur per dag garant staat voor de toelevering van chips, cola, donuts en dergelijke.

Als we vertrekken in januari proberen we eerst met de groep een paar dagen New York mee te pikken. Daarna vliegen we naar Indianapolis. We worden keurig met een busje opgehaald. Na een paar dagen wegwijs worden op de campus begint het studeren. Eerst een weekje afkijken welke vakken leuk en interessant zijn en er dan drie of vier uitkiezen. Dit wordt mogelijk gemaakt door het "drop-and-add"-systeem. Dan in maart krijgen we een weekje carnavalsvakantie. We gaan ze in het zuiden kennis laten maken met de Hollandse gezelligheid (Holland is okee!). De tentamens vallen in de eerste week van mei. Daarna wordt je geacht op vakantie te gaan, of te wel op te hoepelen van de campus.

Tegen die tijd zijn we hard aan vakantie toe. Een week of vijf toeren door het land van de onbegrensde mogelijkheden en alle Amerikanen bezoeken die we gedurende het semester hebben leren kennen. San Francisco, Yosemite, Death Valley and Las Vegas. America here we come! ◀ ◀

Landinrichting:

Gevangen tussen landbouw en natuurbeheer of toch niet?

Dit artikel gaat over landinrichting, ooit omschreven als: "Het rotzooien met water, grond en ruimte(1)". Een iets duidelijker omschrijving is wellicht, dat "landinrichting een belangrijk middel is voor de verbetering van de werkomstandigheden en de inkomens situatie in de land- en tuinbouw, voor behoud en ontwikkeling van waarden van natuur en landschap, voor het realiseren of verbeteren van mogelijkheden voor openluchtrecreatie en andere zaken die de woon- en leefomstandigheden in het landelijk gebied ten goede komen". In de praktijk komt het er op neer dat men door het opnieuw verdelen van kavels grond, het uitvoeren van diverse waterwerken en het eventueel aanleggen van nieuwe wegen tot een situatie probeert te komen, die voor iedereen voordeliger zal zijn.

Johan van Werven

Geschiedenis

De eerste planmatige werken ter verdeling van nieuwe cultuur gronden, werken die wij tegenwoordig ruilverkavelingen of herindelings zouden noemen, werden uitgevoerd in het oude Egypte. De eerste particuliere ruilverkaveling in Nederland vond plaats in 1435. De bewoners van het Agnietenklooster in Zwolle wisten binnen een jaar losse stukken grond ter grootte van 50 hectare in één blok bijeen te krijgen. Het ging hier om een zuivere uitruiling, met het oogmerk efficiënter te kunnen werken. De reden daartoe was niet een economische, zoals dat tegenwoordig meestal het geval is, maar tijd-winst die de kloosterlingen konden besteden aan devote handelingen.

landinrichting: rotzooien met water, grond en ruimte

Een duidelijk overzicht van de sinds die tijd gevoerde "landwissels" is er niet. Toen echter in 1886 de "Markenwet" werd aangenomen die een verdeling van de vroeger

gemeenschappelijke gronden voorstond op basis van een gelijke verdeling van gronden met verschillende kwaliteit, ontstonden er lange, smalle kavels, die zeer ondoelmatig waren. Deze verdeling bleek uiteindelijk een belangrijke oorzaak te zijn voor de latere ruilverkavelingen. De eerste vrijwillige ruilverkaveling vond in Nederland plaats in 1905, in Eibergen-Neede, groot 76 hectare. Ter vergelijking, momenteel is er in dezelfde regio, bij Haaksbergen een ruilverkaveling in uitvoering, groot 8560 hectare(2).

Meer ruilverkavelingen werden begonnen en door de toenemende mechanisering van cultuurtechnische werktuigen ontstonden er allengs meer mogelijkheden om niet alleen grond te ruilen maar ook de omgeving daadwerkelijk aan te passen, door verbetering van afwatering, wegen aanleg en andere cultuurtechnische ingrepen. Hierbij was ook het arbeid-verschaffings-aspect (men kon grote groepen werklozen aan het werk zetten om wegen aan te leggen, de afwatering te verbeteren, etc.) in de eerste jaren van deze eeuw van groot belang.

voorbeelden zijn: (her)ontginning, afwatering en verkaveling

Door al deze ontwikkelingen ontstond er behoefte aan wetgeving op dit terrein. In 1908 werd een eerste voorstel omtrent een ruilverkavelingswet geformuleerd, gebaseerd op Pruisische wetgeving inzake "Zusammenlegung von Grundstücke". Het duurde tot 1924 voor de eerste "Nederlandse Ruilverkavelingswet(2)" tot stand kwam. Deze werd door nieuwe ruilverkavelingswetgeving opgevolgd in 1938.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam alles in een stroomversnelling. Door de oorlogshandelingen waren overal grote verwoestingen aangericht. Alle middelen die konden helpen bij het behalen van een grotere productie van de Nederlandse landbouw, in het kader van de wederopbouw, werden aangegrepen. (Her)ontginning, verbetering van de afwatering en natuurlijk een betere, doelmatiger verkaveling zijn voorbeelden van deze middelen.

Dit leidde in 1954 tot de "Ruilverkavelingswet(3)". Deze "Ruilverkavelingswet" had als doelstelling; "ruilverkaveling dient ter behartiging van de belangen van de land- en tuinbouw, de bosbouw en de veehouderij". Al had de natuurbescherming nu meer mogelijkheden dan met de ruilverkavelingswet van 1938, het agrarische doel stond nog steeds voorop. Om nu het één en ander te stroomlijnen werd er een meerjarenplan voor ruilverkavelingen opgesteld. Hierin werden urgentie criteria gegeven voor de uitvoering van ruilverkavelingen. De overheid ging in de loop der tijd meer belang en daarmee samenhangend meer geld toekennen aan landinrichting(4).

ruilverkaveling dient ter behartiging van de belangen van de land- en tuinbouw, de bosbouw en de veehouderij

Eind jaren zestig ontstond er echter in toenemende mate kritiek op de ontwikkeling van

de ruilverkavelingen. Deze kritiek kwam van de kleine boeren die ruilverkaveling zagen als een instrument voor schaalvergroting en dus als een bedreiging voor hun bedrijf. Verder was er kritiek op het niet langer rendabel zijn van de herinrichting projecten, op nationaal-economisch niveau gezien. Tenslotte vonden steeds meer mensen dat er bij een ruilverkaveling onnodig veel natuur- en landschapswaarden verloren gingen. Er ontstond behoefte aan een landinrichting die ook voor andere functies dan de landbouw voorzieningen kon treffen. De "Ruilverkavelingswet" was hier niet voldoende op toegesneden en daarom werd de "Landinrichtingswet" opgesteld, die in oktober 1985 in werking trad.

Hierin werd onder andere de vernieuwde structuur vastgelegd. In Nederland is de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (L.N.V.) verantwoordelijk voor de landinrichting. De algemene leiding bij de landinrichtingsaangelegenheden ligt bij de Centrale Landinrichtingscommissie. Hierin hebben o.a. vertegenwoordigers van diverse ministeries, landbouw organisaties en natuurbescherming organisaties zitting. De Landinrichtingsdienst, deze dienst valt onder het ministerie van L.N.V., staat de Centrale Landinrichtingscommissie bij, bij de uitvoering van de haar toegewezen taken.

Nieuwe belangen

Bij de milieu- en natuurbeschermingsorganisaties bestaat echter veel ongenoegen over de "Landinrichtingswet". Zoals bijvoorbeeld uit een artikel in het NRC-Handelsblad van 1 mei 1990 blijkt, vreest men dat de scheiding natuur en landbouw alleen nog maar verder zal gaan met de nieuwe "Landinrichtingswet", omdat hierin volgens de milieu- en natuurbescherming organisaties de landbouw belangen nog steeds voorop staan(5). Toch zorgt het toegenomen milieu bewustzijn wel voor veranderingen waarmee zowel natuur- als landbouw belangen mee gediend zijn.

Een van de laatste ontwikkelingen bij de Landinrichtingsdienst is bijvoorbeeld de instelling van een zogenaamd "Steunpunt

Milieu". Dit steunpunt heeft met name een meldpunt functie. Wanneer de mensen die in de districten aan het werk zijn, binnen een gebied waar een landinrichtingsproject loopt of in voorbereiding is, een bepaalde milieu-vervuiling ontdekken, dan kunnen zij dit melden aan het landelijke "Steunpunt Milieu" van de Landinrichtingsdienst.

belangen van landbouw en natuurbescherming kunnen elkaar aanvullen

Men heeft besloten om een dergelijk "Steunpunt Milieu" in te stellen omdat steeds vaker tijdens de uitvoer van een landinrichtingsproject blijkt dat er bepaalde delen grond vervuild waren. De kosten die aan de reiniging van dergelijke grond verbonden zijn, zijn zo hoog dat het budget ruim overschreden werden. Het probleem van die extra kosten kan echter zolang het binnen een marge van 10% van het budget valt nog wel door de Landinrichtingsdienst zelf worden opgevangen. Een aantal keren kwam het echter voor dat de kosten 50% van het landinrichtingsbudget besloegen. Er kunnen dan, indien de kosten niet te verhalen zijn, grote problemen ontstaan.

Om nu een beter overzicht te krijgen van de kosten en alle andere milieu-verbonden zaken die in het land lopen, is het genoemde "Steunpunt Milieu" opgericht. In de eerste plaats is dit dus ingesteld uit financieel oogpunt. Toch is hierdoor een nieuwe mogelijkheid voor het signaleren van milieu problemen ontstaan, die de snelheid en de effectiviteit van het ingrijpen bij een (eventueel latent aanwezig) milieu probleem kan bevorderen. Het is maar één voorbeeld, maar toch blijkt hieruit weer eens dat de belangen van landbouw en natuurbescherming niet zonder meer onverenigbaar zijn, maar elkaar juist op de langere termijn kunnen aanvullen. En dat geeft hoop voor de toekomst, een toekomst waarin zorgvuldiger dan ooit de

belangenafweging moet worden gemaakt tussen de economische landbouwbelangen enerzijds en het komen tot een kwalitatief duurzame natuur anderzijds. ◀ ◀

1. Lier, H.N. van der; Een Bont Patroon: Opstellen bij het afscheid van prof. dr. ir. F. Hellings: 1981, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Uitgeverij Pudoc, Wageningen.
2. Jaarverslag 1991, Centrale Landinrichtingscommissie en de Landinrichtingsdienst: 1992, Landinrichtingsdienst, Utrecht.
3. De Landinrichtingswet, een samenvatting van de hoofdzaken: 3e druk, 1990, Landinrichtingsdienst, Utrecht.
4. Driesen, P.P.J.; Landinrichting Gewogen: De plaats van de milieu-, natuur- en landschapsbelangen in het landinrichtingsbeleid: 1990, Uitgeverij Kerkebosch BV, Zeist (ook verschenen als proefschrift: 1990, Nijmegen).
5. NRC-Handelsblad, 1 mei 1990, H. Donkers, Nederland is nog lang niet klaar. ◀ ◀

Europees dagboek

Harrie Ozinga, derdejaars student Bestuurskunde, was samen met Martijn van den Heuvel, Barbara Bos, Marc Holtkamp en Vera Houtsma organisator van de buitenlandse excursie van de BIL. Van 26 september tot en met 1 oktober jongstleden werden in het kader van deze excursie Luxemburg, Straatsburg en Brussel aangedaan.

Harrie Ozinga

maandag 26 september

4.00 Abrupt gewekt door wekker na een (te) korte en ietwat onrustige slaap. Het hierdoor ontstane zombie-gevoel probeer ik met enig succes te verdrijven door een goede douche en een sterke bak koffie. Hierna neem ik samen met Martijn van den Heuvel, bij wie ik logeer, de dag door. We blijken beiden enigszins gespannen: Zullen alle deelnemers op tijd zijn? Worden de beloofde Volkskranten ook daadwerkelijk bezorgd? en komt de touringcar op tijd?

Na een half uur slepen met weekendtassen en koffers arriveren wij om 5.15, zoals beoogd, als eersten op het parkeerterrein van gebouw 5. Ons voorbeeld wordt binnen enkele minuten gevolgd door commissiegenoten Vera Houtsma en Barbara Bos. Druppelsgewijs arriveren ook de overige 32 deelnemers: een hele zorg minder. Ook de bus en de Volkskrant arriveren op tijd, zodat de spanning op kousevoeten mijn lichaam verlaat. Om 6.15 is alles gereed voor vertrek, maar dit gebeurt niet voordat de chauffeur zich aan ons voorstelt met de oubollige zinsnede: "noem mij maar Leen, dan komen wij de week wel doorheen".

Binnen zes uur kunnen we inchecken in een Luxemburgse jeugdherberg en kennis maken met onze reisleidster Karin Bastiaannet. 's Middags staat er nog een seminar gepland bij

de Europese investeringsbank. In anderhalf uur worden wij bijgepraat over het functioneren van deze bank. Ondanks de uitstekende kwaliteit van dit seminar kan niemand zijn aandacht erbij houden. Honger, door het ontbreken van een lunch, en vermoeidheid als gevolg van het vroege opstaan en de lange busreis zijn hier debet aan.

Na terugkomst in de jeugdherberg spoed ik mij samen met Tom Kuperus naar het centrum van de stad om de ergste honger te stillen. Met een menu bij Mac-Donalds kiezen wij voor een bekende en betrekkelijk goedkope oplossing. Op het moment dat de maaltijd grotendeels genuttigd is, arriveren ook de anderen in het centrum. Tom en ik sluiten ons aan bij een groep die de stad wil verkennen. Na een stadswandeling, met onder meer de bezichtiging van een grote kerk, strijken wij uiteindelijk neer op het terras van een pizzeria: bij de rest van deze groep begint de honger parten te spelen. Tom en ik besluiten nog een pizza te delen. Na deze maaltijd slenteren wij nog enige tijd door de stad heen. De vele oude gebouwen zorgen ervoor dat deze stad een statige edoch ook levenloze uitstraling heeft.

Tegen elfen aanvaardt de groep de terugtocht naar de jeugdherberg. Ik besluit gelijk te gaan slapen. Moe, maar tevreden over het verloop van de eerste dag val ik als een blok in slaap.

dinsdag 27 september

7.30 De dag begint met een, voor een jeugdherberg, uitstekend ontbijt. Na dit ont-

bijt zetten we koers naar het eerste officiële onderdeel van de dag, te weten een seminar bij de Rekenkamer. De spreker van dit onderdeel is een wat brallerige, want in Leiden gestudeerde, en vooral cynische man. Hij geeft aan dat de bevindingen van de Rekenkamer in veel gevallen niet worden opgevolgd door de Europese Commissie (zie foto).

Na dit uitstekende seminar reizen we af richting Straatsburg. Drie uren na vertrek arriveren we bij de jeugdherberg in Straatsburg. Hier barst de onderhandeling los over de verkleed- en opmaaktijd voor het hoogtepunt van de reis: een diner op kosten van het Europees Parlement met meerdere europarlementariërs van de VVD. Als compromis komt één uur opdoftijd uit de bus. Op ons paasbest worden we enkele uren voor de grote happening door Leen in het centrum afgezet, alwaar wij direct de mogelijkheid te baat nemen om ons vol trots voor de eeuwigheid te laten vastleggen (zie foto). De laatste uurtjes doden wij door koketterend door het sfeerrijke centrum te flaneren (zie foto).

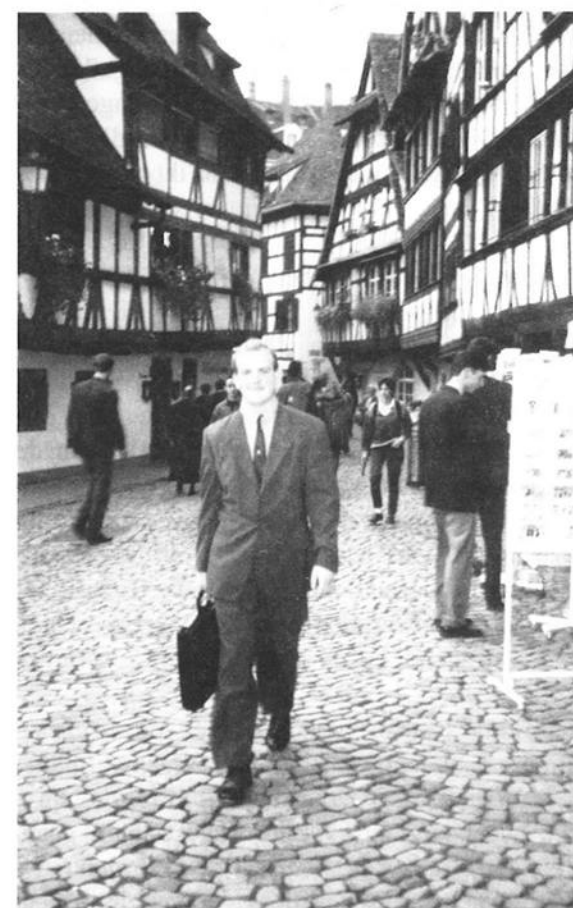
Om kwart voor acht heeft iedereen zich popelend van verlangen voor het pittoreske restaurant Au Pont St. Martin verzameld. Samen met reisleidster Karin en Martijn ga ik binnen poolshoogte nemen of de europarlementariërs reeds aanwezig zijn. Dit blijkt niet het geval. Nog geen man over boord, want het is slechts kwart voor acht. Hoopvol wordt iedere taxi begroet die voor het restaurant stopt. Dit blijkt helaas allemaal valse hoop. Het is inmiddels acht uur (het geplande aanvangstijdstip) en het wantrouwen heeft inmiddels geheel bezit van mij genomen. Dit slechte voor gevoel blijkt te stroken met de werkelijkheid, want de VVD-eurofractie heeft in al haar stomheid voor woensdag gereserveerd. Ik kan wel door de grond zakken. Deze vervelende boodschap wordt ook medegedeeld aan de reisgenoten, met hieraan de belofte gekoppeld dat vrijdag op kosten van de buitenlandse-excursiecommissie een diner zal worden aangeboden.

Lichtelijk teleurgesteld zoekt iedereen een pin-automaat op om de onverwachte uitgave van een maaltijd te kunnen bekostigen. Om negen uur zit ik nog steeds met het humeur van een oorworm in een gezellig restaurantje, alwaar ik het toeristenmenu bestel. Door de uitstekende kwaliteit hiervan kalefatert mijn humeur weer wat op. Om elf uur zit iedereen, zoals afgesproken, weer in de bus, waarna Leen ons weer naar de jeugdherberg rijdt. Moe, maar nog steeds lichtelijk teleurgesteld ga ik in mijn bed liggen. Alweer val ik als een blok in slaap.

woensdag 28 september

7.00 Vandaag staat een bezoek aan het Europees parlement op de rol. Alvorens het immense gebouw te mogen betreden, moet eerst een beveiligingspoort gepasseerd worden. Haiko van der Voort, oud-bestuurslid, laat deze poort flink piepen. Hij blijkt namelijk een professionele set dartpijltjes op zak te hebben, die door de verbaasde beveiligingsbeambten in beslag wordt genomen. Nadat iedereen de poort gepasseerd is, worden we gedumpt op de publieke tribune van het Europees Parlement. Hier is een debat gaande over het Europa van twee snelheden. Dit debat is een aaneenschakeling van monologen van europarlementariërs die dit allemaal in hun eigen taal doen. Dit is zo saai dat wij al snel met de koptelefoon voor de synchroonvertaling zitten te experimenteren. Bij een van de vertaalsters lijkt het net of ze een spotje voor Amazing Discoveries van commentaar voorziet.

Na een kwartier wordt ik samen met Martijn van den Heuvel van de publieke tribune geplukt om met een europarlementariër van de VVD te overleggen over het (niet doorgegane) diner. Zij verontschuldigt zich voor de foute reservering en rept over de slechte communicatie tussen de secretaressen in Den Haag en de parlementariërs in Brussel en Straatsburg. Ter compensatie van het gemiste diner krijgen we een uitgebreide lunch aangeboden in hetzelfde restaurant. Hierbij zullen helaas geen parlementariërs van de VVD bij aanwezig kunnen zijn.

Na het bezoek aan de publieke tribune krijgen we twee lezingen van europarlementariërs voorgeschoteld. De eerste spreker, Frans Wijzenbeek van de VVD, blijkt een zeer irritante man te zijn die niet veel verder komt dan het uiten van zijn frustratie over het feit dat van der Broek zijn commissiepost nog een ambtstermijn mag bekleden. Een stuk interessanter is de tweede spreker, Leen van der Waal, die namens klein rechts in het Europese parlement zit. Na wat plichtplegingen, zoals het zetten van handtekeningen, gaan wij bij Au pont St Martin op herhaling. De lunch overtreft alle verwachtingen en de europarlementariërs worden geen moment gemist. Mijn persoonlijke frustratie omtrent het niet doorgaan van het diner van dinsdag verdwijnt hier definitief van het toneel.

Met een goed gevulde maag wordt de reis naar Brussel ondernomen. Mijn buurman in de bus, Tom Kuperus, probeert in de bus enigszins te studeren. Essentieel hiervoor is de klassieke muziek op zijn walkman. Tot zijn grote ergernis weigeren de batterijen van zijn walkman na een half uur echter verdere diensten. Als noodoplossing besluit hij op de wc in de bus te gaan studeren. Dit bevalt kennelijk zo goed dat hij daar twee uren blijft zitten. In Brussel aangekomen hou ik een traditie in ere door bij de snackbar

Frietland een stokbrood met friet, hamburgers en ui te bestellen. Hierna neem ik plaats op een gezellig terras waar ik een aantal biertjes nuttig. Tenslotte bezoeken we het absurdische café 'Le Cercueil'. De muren van het café zijn zwart, doodkisten dienen als tafel en er wordt begrafenismuziek gedraaid. Het bier is hier echter doodgeslagen en duur. De terugtocht naar de jeugdherberg wordt ingezet. Wederom kan ik meteen de slaap vatten.

donderdag 29 september

7.45 Het ontbijt in deze jeugdherberg is ronduit slecht. Om iets over tien zitten we in een aftands gebouw te luisteren naar een aardig verhaal over het functioneren van de ministerraad. De spreker stipt ook het taalprobleem van de Europese Unie aan. Afgevaardigden van iedere lidstaat drukken zich in hun moedertaal uit, waardoor Brussel het paradijs van vertalers is. Het werkt echter wel vertragend op de wetgeving.

's Middags staan twee lezingen op het programma bij een particuliere Vlaamse bank, de Kredietbank. Doordat een van de sprekers wegens ziekte verstek moest laten gaan, lijkt het een korte sessie te worden. De overgebleven spreker denkt hier echter heel

anders over. Hij vindt het nodig ons twee en een half uur te vervelen met gedetailleerde uitwijdingen over bedrijfsstrategieën. Na anderhalf uur is de vertoning zo gênant geworden, dat meligheid zich van velen meester maakt. Schatergelach en ludieke tekeningen zijn het gevolg. De rest van de middag breng ik genoeglijk op een terras door. Iets te laat arriveer ik in de jeugdherberg voor het diner. Samen met Tom kuperus loop ik naar de keuken om eten te bestellen. De Engelstalige keukenbediende snauwt ons toe dat we niet in een Hilton hotel zijn en dat zij voor zevenendertig personen eten op tafel heeft gezet. Dit blijkt te kloppen. Het eten is echter smerig: de friet is veel te zout en de smaakloze kipfilet is voorzien van een onbestendig sausje.

Die avond hebben Tom en ik een verrassende ontmoeting met Matthijs de Wolf een goede vriend van ons, die als adviseur van de EU Brussel frequenteert. Onze vermogende vriend trakteert ons op een fijn bioscoopje. Gezamenlijk aanschouwen wij Wolf. Deze film, waar Jack Nicholson een weerwolf in speelt, is snel en vermakelijk. Na afloop drink ik nog een biertje in het appartement van Matthijs, dat vlakbij de bioscoop, in de ambassadewijk, gelegen is. Om één uur lig ik in mijn bed.

vrijdag 30 september

8.30 Wederom is het ontbijt slecht. De EFTA is de eerste organisatie die vandaag met een bezoek vereerd wordt. Op zeer inspirerende wijze verhaalt een IJslands medewerker over deze wegwijnende organisatie. Hij vertelt de volgende smakelijke anekdote over de bureaucratie van de Europese Unie. Een richtlijn van de EFTA werd op schijf gestuurd naar de EU. Daar bleek men te beschikken over andere computerprogrammatuur. De schijf werd daarom teruggestuurd, vergezeld van het verzoek of de uitdraai van de schijf opgestuurd kon worden aan de EU. De inhoud van deze uitdraai werd vervolgens in Brussel weer in de computer ingevoerd, wat twee weken vergde.

's Middags worden we door twee jonge Nederlandse academici in dienst van de Amerikaanse Kamer van Koophandel voorgelicht over de lobby van het Amerikaanse bedrijfsleven bij de Europese Unie. Beide dames vertellen dat ze stage hebben gelopen bij de Europese Commissie. Deze mededeling maakt velen van ons begerig om ook bij de Commissie stage te lopen.

Het serieuze gedeelte van de reis zit er nu op. We zetten koers richting Stella Artois, waar hopelijk veel bier op ons wacht. Na een welkomstbiertje, een kort interactief filmpje over de geschiedenis van de brouwerij en een nietszeggende rondleiding hebben we drie kwartier de tijd om te zuipen. Na het eerste biertje wordt, tot verbazing van een Belgische groep scholieren en het personeel, de polonaise ingezet. Het personeel, blijkbaar van mening dat wij slecht tegen alcohol kunnen, deelt ons na een half uur mee dat het bier (ja je leest het goed, het bier!) op is. Lichtelijk teleurgesteld druppen we af. We hebben nu enige tijd om de studentenstad Leuven te verkennen. Het centrum is dodelijk saai. Om acht uur verzamelen we voor een door Karin uitgezocht restaurantje. Er kan gekozen tussen een kipstooftschoteltje en een lasagne. Ik kies voor dit laatste gerecht, dat iets te flauw is. Tijdens het eten heb ik namens de deelnemers Karin hartelijk bedankt voor haar prima begeleiding.

zaterdag 1 oktober

9.15 Ik heb eindelijk eens kunnen uitslapen. Ik heb hierdoor wel het ontbijt gemist, maar dat kan ik missen als kiespijn. Naar eigen goeddunken kunnen vandaag enkele uurtjes in Brussel gependeld worden. ik besluit eerst uitgebreid te gaan ontbijten. Daarna slenter ik wat door de stad, drink enkele biertjes op een terras en lees ondertussen een Volkskrant.

Natuurlijk koop ik een grote lading Leonidas-bonbons voor het thuisfront en in een Kuifje-winkel kan ik de verleiding niet weerstaan en koop ik voor een vriend, die idolaat van

kuifje is, een poster. Voor ik het weet is het half drie, dus tijd om de bus weer op te zoeken.

In de bustocht richting Leiden loop ik de hele reis nog eens door. Tevredenheid overheerst: het programma was prima, de begeleiding idem dito, maar bovenal vormden de deelnemers een beregezellige groep. Vandaar dat ik de volgende deelnemers aan de reis hartelijk wil danken: Arnout Ruitenbergh, Audry Arlaud, Barbara Bos, Bart Kollen, Bernadette Moors, Bramske Dudok van Heel, Christian, Claudia Beers, Esther van het Noordeinde, Fulco Havelaar, Haiko van der Voort, Henca Alberti, Jantien Ruys, Jascha Kamstra, John Volleman, Joost Dribergen, Joost den Bruinen, Joyce law, Judith Terhorst, Judith Wolters, Katja Bijlo, Marcus Lens van Rijn, Marieke Oosthoek, Martijn van den Heuvel, Martijn Kets, Monique Jutte, Nadja Jungmann, Noël Manning, Patrick Leliveld, Rogier Dijkgraaf, Rogier straathof, Sander Boer, Tom Kuperus, Vera Houtsma en Yvonne Hoekstra (zie foto 4).

Vlak voor Leiden bedankt Bart Kollen, namens de deelnemers, de organiserende commissie. De commissieleden krijgen een grote ECU-munt van chocolade en een pluche eendje: heel leuk.

In Leiden aangekomen neem ik samen met Jantien, Martijn en Tom een taxi. Door de 3 oktober-festiviteiten moet de taxi flink omrijden en tot overmaat van ramp rijden we enkele honderden meters stapvoets achter een muziekkapel aan. De rekening valt dan ook hoog uit. Ik laat mij afzetten bij het huis van Tom Kuperus, met wie ik Chinees eten haal en nuttig. Daarna slenter ik naar mijn eigen onderkomen. Om half negen arriveer ik thuis: heerlijk. ◀ ◀

Studenteninspraak bij Bestuurskunde

In het onderwijsmemorandum van oktober konden de studenten een stuk lezen over de activiteiten die de studentleden in het vakgroepsbestuur hebben opgezet om iets te doen aan de eindeloze stroom organisatorische fouten binnen het onderwijsprogramma. Inmiddels zijn er verdere ontwikkelingen, waar diezelfde leden de studenten op de hoogte van willen houden. Een verslag.

Reinier van der Monde, Roel Nikkessen, Frans Rijkschroeff, Stan Kaatee & Yvonne Hoekstra

Allen zijn lid van de opleidingscommissie van de studie Bestuurskunde in Leiden

Het vakgroepsbestuur

Het vakgroepsbestuur bestaat uit alle docenten en hoogleraren van de vakgroep in Leiden en een aantal studentleden. Het vakgroepsbestuur is het hoogste besluitvormende orgaan binnen de studie en bepaalt de gang van zaken rondom de inhoud van de studie en de vorm van de studie. Op dit moment zitten er vier studenten in het vakgroepsbestuur, maar er blijkt ook dat bij Bestuurskunde weinig studenten weten dat het bestaat en al helemaal geen idee hebben over wat het doet.

Nu hoeft dat op zich niet erg te zijn als de activiteiten van het vakgroepsbestuur zich beperken tot allerlei technische kwesties rondom het geven van onderwijs, kwesties waarin alleen technici geïnteresseerd zijn en verstand van hebben. Dat is (helaas) vaak het geval. Op het moment echter dat het om wezenlijke grote problemen gaat is het wel slecht te noemen dat studenten zich zo weinig laten horen. Van de andere kant rust op de studentleden de verantwoordelijkheid van "hun" achterban op de hoogte te houden van de onderwerpen die aan de orde

zijn, en om onderwerpen die om aandacht vragen aan de orde te stellen. Vandaar de verschillende artikelen die wij schrijven.

De studie

Inhoudelijk wordt de studie gecontroleerd door de commissie die de evaluatiegids voor Bestuurskunde (nog steeds de enige evaluatiegids in Leiden!) maakt. Studenten worden na afloop van colleges enige vragen gesteld over de omvang en kwaliteit van colleges. Die informatie wordt doorgespeeld aan de docent en met zijn commentaar, en meestal de toezegging iets aan eventuele problemen te doen, gepubliceerd. De bekende "suikerklontjes van Rutgers" zijn hier een mooi voorbeeld van.

Organisatorisch mankeert er heel veel aan de studie. Daar is de controle veel vager. Het begin van dit studiejaar is met name voor de studenten die een DIII facet- of veldseminar volgen, rommelig verlopen. Veel problemen waren er rondom de volgende onderwerpen:

- te grote/kleine zaaltjes voor seminars (12 stoelen voor 25 studenten etc.);
- literatuur niet of nauwelijks aanwezig of verkrijgbaar;
- overbelaste docenten, die veel te veel onderwijs in hun eentje moeten geven;
- rooster kwam veel te laat gereed, één dag ná het officiële begin van de colleges;
- vakken die in Leiden gegeven zouden worden, zijn ineens alleen in Rotterdam te volgen (bijvoorbeeld Nationaal Bestuur);
- inschrijving integratieseminars te rommelig.

Ook binnen DI en DII waren problemen. Het organiseren van goedlopende werkgroepen blijkt nog steeds een onoverkomelijk probleem. Ook de tijdsdruk is vaak erg groot. Meestal moet er binnen acht weken veel literatuur gelezen worden en een groot werkstuk geproduceerd worden, vaak nog met een interview. Wanneer dezelfde cyclus in een iets groter tijdsbestek gegeven zou worden, zou de kwaliteit van de werkstukken onevenredig veel groter worden.

Voor ons staan een aantal zaken voorop:

- De inhoudelijke kwaliteit van het onderwijs moet voorop staan. Het moet zo zijn dat elke Leidse bestuurskundige zo'n goede opleiding heeft gehad dat men op de arbeidsmarkt om hem/haar staat te springen. Toekomstmuziek?

- Studenten gaan in Leiden studeren en willen dus ook zo veel mogelijk in Leiden college volgen. Samenwerking met Rotterdam is alleen nodig wanneer daar om specialistische redenen geen onderwijs in Leiden over gegeven kan worden.

- De grootste organisatorische problemen komen door de bureaucratische regels die de vakgroep zichzelf heeft gesteld. Voorbeelden hiervan zijn:

- * Allerlei toegangsvoorwaarden die gecontroleerd moeten worden.

- * Late inschrijvingen die ertoe leiden dat pas laat op de vakgroep bekend is hoeveel studenten welk vak willen volgen, en die studenten pas laat informatie geeft over de te volgen vakken.

- * Procedures rondom inschrijvingen met tentamens.

- * Wegens te strak rooster moeilijkheden voor studenten om vakken te combineren, c.q. vakken van vorige jaren te halen.

De vakgroep zou eens kritisch moeten kijken naar al die regels die zij zichzelf heeft gesteld en die ook weer door leden van de ondersteunende staf moeten worden gecontroleerd.

- Studenten moeten absolute keuzevrijheid

hebben om de richting te kiezen die zij willen en niet gedwongen worden om een "tweede keuze-mogelijkheid" aan te moeten nemen. Het gaat tenslotte om onderwerpen waar studenten de rest van hun leven mee moeten werken. Docenten moeten zich eerder aanpassen aan de wensen van de studenten dan andersom.

- Het geven van colleges moet door meer verschillende docenten gebeuren, zodat de studenten ook een beetje doorkrijgen wie er nu eigenlijk op de vakgroep werken en bij welke docent zij later willen afstuderen, c.q. welk onderwerp hun zeer interesseert. Wellicht leidt dit later ook tot een betere spreiding van studenten over velden en facetten.

Met deze ideeën gaan wij de discussie in die wij hebben opgezet binnen het vakgroepsbestuur. Het voorstel over het DIII (zie het onderwijsmemorandum van oktober) wordt in het vakgroepsbestuur behandeld op dinsdag 22 november (wij houden jullie op de hoogte). Daarnaast hebben we een discussie opgezet met dr. B. Hoetjes, de coördinator onderwijs van de vakgroep. Daarin praten we over problemen die zojuist opgesomd zijn. Wanneer daar concrete voorstellen over komen, houden wij jullie ook daarvan op de hoogte. Wanneer jullie problemen hebben kunnen jullie die ons natuurlijk ook laten weten.

Per 1 januari is er de mogelijkheid voor de studenten om te worden benoemd in het vakgroepsbestuur. Mochten jullie ervoor voelen om ons te versterken, laat het even weten. Die versterking is hard nodig!

Mochten jullie andere ideeën hebben, het hier helemaal niet of juist wel mee eens zijn, dan kun je ons dat laten weten via onderstaande telefoonnummers. ◀◀

Reinier van der Monde	01720-94608
Roel Nikkessen	071-323960
Frans Rijkschroeff	071-126683
Stan Kaatee	023-323012
Yvonne Hoekstra	071-310123

ZELFPORTRET

B.I.L.-BESTUUR 1994-1995

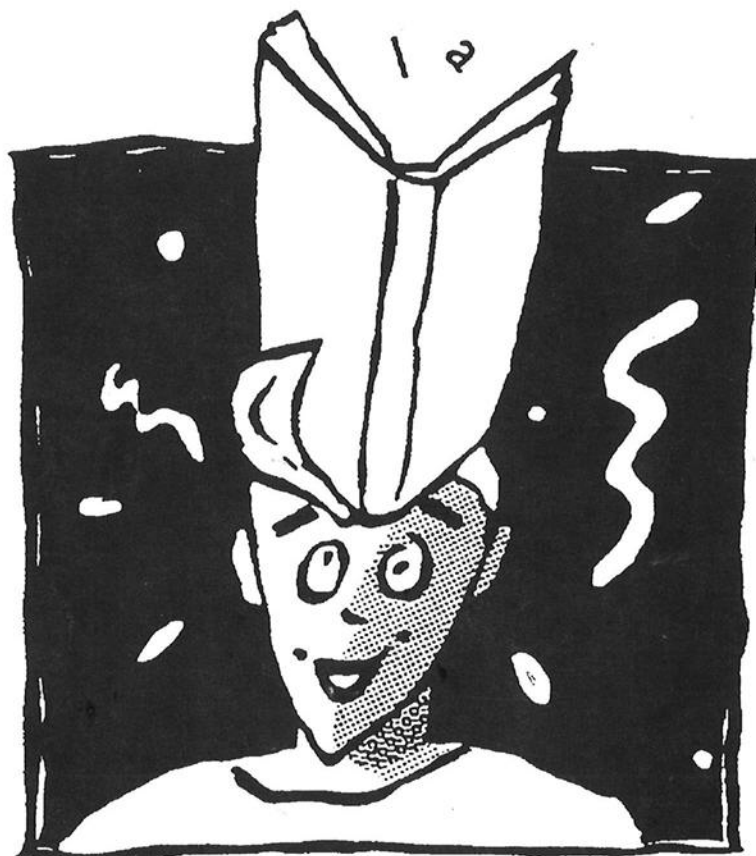
Onze voorzitter is Vivienne Castenmiller (5). Zij is vierde-jaars en momenteel bezig met het DII. Vivienne komt uit Den Haag; het "ei-met-ui"-accent weet ze echter perfect te verdoezelen. Yvonne Hoekstra (4) is secretaris. Naast activiteiten in opleidingscommissie en B.O.O.S. werkt ze momenteel de rechten-propaedeuse af. Vraag echter niet naar de resultaten daarvan! Joris den Bruinen (7) is penningmeester; een hele strenge! Maar dat is goed, want het komende jaar zal boordevol activiteiten zitten gezien het lustrumjaar. Joris zit in het tweede jaar van de Bestuurlijke en Politieke Studiën van Europa. De boeken en uittreksels worden verzorgd door Henca Alberti (8). Als vierde-jaars beschikt zij dagelijks over het lot van vele studenten die twee dagen voor hun tentamen in paniek komen vragen om een uittreksel van dat éne boek.

Zowel in het binnenland als in het buitenland gaan we dit jaar onder leiding van Marieke Oosthoek (3) op pad. Marieke is derde-jaars en liefhebber van de O&M-colleges van Rorborgh. Harold Schepers (6), vierde-jaars verzorgt naast publikatie van de B.B. samen met de vakgroep de Bestuurskundige Estafette. Onder de vleugels van moeder Sigrid Verweij (2) worden dit jaar de eerstejaars bestuurskundigen voorbereid op het echte leven. Hiernaast zal Sigrid een belangrijk aandeel hebben in de totstandkoming van het lustrum. Nog genoeg werk te gaan voor deze tweede-jaars! Onze nestor is Johan van Werven (1). Deze voormalige Hotelschool Den Haag-student, die hier ook alweer een jaar of vier rondloopt, is het komende jaar verantwoordelijk voor het verschijnen van de almanak en voor het acquisitiebeleid. ◀ ◀

e c h
j o
i f d
b k
l a

boox for brains

BOOX

Voor studie, beroep en ontwikkeling
Specialist in buitenlandse boeken
Eigen import

Den Haag Molenstraat 20a Leiden Breestraat 54 Utrecht W. Vrouwenstraat 5